

BRIEVEN VAN EMILE

November 2017 – nr. 22

Jan Van Landeghem: *Chansons de fou*

Componist Jan Van Landeghem, afkomstig uit Bornem, promoveert tot “doctor in de kunsten” (senior doctorate aan de VUB en het Koninklijk Conservatorium te Brussel) met de wereldcreatie van zijn nieuwste compositie: *Chansons de fou* naar een reeks van zeven gedichten uit de bundel *Les Campagnes hallucinées* (1893) van Emile Verhaeren. Met deze multimediale compositie sluit hij een vijf jaar durende studie af en voegt zo andermaal een nieuw werk toe aan zijn imposante Verhaeren-cyclus. In 1996 zette hij de liefdesgedichten uit de bundel *Les Heures claires* op muziek, in 1997-98 de liefdespoëzie uit *Les Heures d'après-midi* en in 2000 componeerde hij *Gartenmusik* eveneens bij Verhaeren-gedichten. Volgden verder nog kamermuziek *Verhaeren Quartet* (2002) en *Verhaerentriptiek* (2007). *Chansons de fou* kan beschouwd worden als het orgelpunt uit deze reeks.

De première greep plaats op 30 september in de sacrale ruimte van de kerk van Sint-Amands. Een uitermate enthousiast publiek was er getuige van een indrukwekkend samenspel van muziek, zang en dans, aangevuld met projecties van diverse beelden: al dan niet sociaal geïnspireerde schilderijen uit de tijd van Verhaeren, de groteske gemaskerde beelden van Ensor, maar ook foto's die verwijzen naar sociale toestanden uit heden en verleden. Zoals reeds aangegeven: de *Chansons de fou* vormen een reeks van zeven gedichten waarin Verhaeren zijn fantasie de vrije loop laat: padden, ratten, kikkers, vogelverschrikkers en waarzeggers, maar ook landverhuizers, zelfs arbeiders als slaven van de machines, bevolken deze gedichten. Met hun extravagante beeldspraak worden ze beschouwd als uitschieters in het werk van de dichter. Voor Van Landeghem vormden deze gedichten de ideale inspiratiebron voor zijn compositie voor orgel, sopraan, viool en altviool, strijkkwartet en vier dansers. Van Landeghem zelf bespeelde het orgel, met als inzet en slot een schitterende Bach. De meesterlijke muziek van *Chansons de fou* werd verder uitgevoerd door Jenny Spanoghe, soliste op viool en altviool, die de leiding had van het Landini-strijkkwartet met violisten Bence Abraham en Eva Pusker, altviool Paul De Clerck en cellist Herwig Coryn. Sopraan Emilie De Voght vertolkte op schitterende wijze de gedichten van Verhaeren. Een speciale vermelding verdient de uitzonderlijke choreografie van Alexis Kourya-koulis, die ook voor de puike belichting instond. Hij liet zijn vier uitermate lenige dansers van Danscompany La Verita zonder ophouden over het podium evolueren, nu eens als een wervelwind dan weer eerder ingetogen. In sommige bewegingen kon men de invloed onderkennen van de spreekkoren uit de jaren 1930. De dansers beperkten zich niet tot het speelveld van het podium: regelmatig werden er uitstapjes tussen het publiek ingelast. Het geheel resulteerde in een meeslepend en boeiend schouwspel van heel hoog niveau.

Bij de totstandkoming van zijn doctoraat werd Jan Van Landeghem begeleid door drie promotoren: prof. dr. David Gullentops, Verhaerenspecialist van de VUB ; prof. dr. Kathleen Coessens, de nieuwe directeur van het Conservatorium en haar voorganger prof. dr. Peter Swinnen. Een datum voor de verdediging van het doctoraat in het Conservatorium te Brussel wordt nog meegedeeld.

Verhaeren en son temps

De poëzie en het personage van Emile Verhaeren zijn uitermate rijk en vormen het onderwerp van talloze studies en verschillende biografieën. Toch slaagt men er nog altijd in om het onderzoek gaande te houden. Eind 2015 ging aan de Université Libre de Bruxelles een symposium door omtrent enkele onbekende of minder gekende aspecten uit het leven en werk van Verhaeren. Verschillende bijdragen die naar voor gebracht werden bij deze gelegenheid, werden gebundeld in een speciaal nummer van het tijdschrift *Textyles: Verhaeren en son temps*. Het boek werd opgevat als een drieluik: 1° Verhaeren als journalist, 2° Verhaeren intiem, 3° Verhaeren en het buitenland. In het eerste luik vindt men een bijdrage van Amaury Rauter over de stukjes die Verhaeren in het tijdschrift *La Plage de Blankenberghe* (1882-1883) publiceerde. Paul Aron gaat nader in op de medewerking van Verhaeren aan het dagblad *Le Progrès* (1886-1887) en Naomi Goldman belicht de rol die Verhaeren speelde als kunstcriticus van de kunstenaarsgroep Les XX. David Gullentops geeft een overzicht van de gedichten die Verhaeren publiceerde in diverse tijdschriften, los van het officiële oeuvre. In het tweede luik heeft Barbara Caspers het over Marthe Massin, de vrouw, steun en toeverlaat van Verhaeren: zij maakte haar artistieke carrière volledig ondergeschikt aan de literaire carrière van haar man. Aan de hand van de originele opnamen doet Gérald Purnelle een onderzoek naar de wijze waarop Verhaeren zijn gedichten voordroeg. In het derde luik over Verhaeren en het buitenland gaat Hubert Roland nader in op de wijze waarop de Duitse auteur Paul Zech *Les Blés mouvants* van Verhaeren vertaalde. Judyta Niedokos heeft het over de Poolse vertaler van Verhaeren: Kazimierz Filip Wize. Clément Dessy gaat na op welke wijze het oeuvre van Verhaeren in Groot-Brittannië werd ontvangen tijdens de jaren 1889-1916. Het volume wordt afgesloten met diverse bijdragen betreffende enkele figuren uit de tijd van Verhaeren: Albert Mockel, Victor Reding, Camille Lemonnier, Félicien Rops, Edmond Picard, James Ensor, Maurice Maeterlinck... Het is een gevarieerde en interessante bundel geworden.

Paul Aron & Jean-Pierre Bertrand (ed.), *Verhaeren en son temps*, in: *Textyles*, n° 50-51, Brussel, Editions Samsa, 2016, 291 p. ISBN 978-2-87593-108-5

Verhaeren en Spanje

Bij de uitgeverij Biblioteca Nueva te Madrid verscheen van de hand van Valerià Cortès (Barcelona 1940), hoogleraar aan de universiteit van Barcelona, in het Spaans (Castiliaans) een opmerkelijk essay over het werk van Emile Verhaeren met als titel *Verhaeren en España (1888, 1901): Paisaje, festejo y muerte*. Het gaat over de reizen van Verhaeren in Spanje in 1888 en in 1901 en de gedichten en het proza door de dichter hierover gepubliceerd. Uitgenodigd door zijn goede vriend de Spaanse kunstschilder Dario de Regoyos trekt Verhaeren voor de eerste keer, in juni 1888, naar Spanje en reist met hem door Baskenland, Navarra, Aragon en Castilië. Brieven vanuit Biarritz, Irún, San Sebastián, Fuenterrabia, Pamplona en Madrid geven ons de reisweg aan. Ze doen het meestal te voet of met een diligence, getrokken door muilezels. Slechts zelden nemen ze de trein, als die er al is. Verhaeren stuurt vanuit Spanje zijn eerste reisverslagen aan het Brusselse tijdschrift *L'Art Moderne* dat ze in drie afleveringen publiceert (in juni, juli en augustus 1888) onder de titel "Impressions d'Artiste", opgedragen aan zijn reisgezel De Regoyos.

De tweede reis naar Spanje dateert van mei 1901. Deze keer gaat Marthe Massin - met wie Verhaeren ondertussen in 1891 getrouwd is - mee op bezoek bij hun vriend Dario de Regoyos, ondertussen ook getrouwd. Hij woont met zijn vrouw Henriette in Irún. Daar verblijven Emile en Marthe twee weken, maar een aanval van hooikoorts doet Verhaeren met Marthe uitwijken naar Fuenterrabia aan de Baskische kust. Tijdens zijn verblijf aldaar werkt Verhaeren aan een aantal gedichten die uiteindelijk in de bundel *Les Forces tumultueuses* zullen terecht komen. Verhaeren wil intenser met Spanje kennismaken en gaat daarom zonder Marthe, maar samen met zijn vriend Dario op rondreis. Achtereenvolgens doen ze Vitoria, San Domingo, Haro, Morata, Burgos, Valladolid, Segovia, Madrid, Toledo, Sigüenza, Calatayud en Soria aan. Vanuit diverse steden schrijft Verhaeren aan Marthe hoe goed hij zich voelt bij deze ontdekkingstocht, maar ook hoe hij elke dag aan haar denkt en uitkijkt naar de brieven die hij onderweg van haar krijgt. Voortdurend noteert hij reisimpressies. Een prachtig relaas van de feestelijkheden rond de processie en het

stierengevecht te Haro vinden we in de verhalen “La Fête de San Felice de Haro” en “Les Arènes de Haro”, die pas in 1904 en 1912 zullen gepubliceerd worden.

Cortés vertelt al die belevenissen van Verhaeren en gaat in op de thema’s uit de ondertitel van zijn boek: landschappen, vieringen en dood. Uitvoerig handelt hij uiteraard ook over *España negra*, de bekende Spaanse reisnotities van Verhaeren die Regoyos vertaalde, illustreerde en uitgaf in 1899. Het is een prachtig en origineel boek op groot formaat waarvoor Regoyos 27 gravures en 7 houtsneden maakte. Dit boek, dat in Spanje met de jaren een bijna mythische betekenis gekregen heeft, werd sindsdien verschillende keren opnieuw uitgegeven. Dit gebeurde o.m. in 1924, 1962, 1989, 2000, 2004, 2013 en in 2016. De originele uitgave van 1899 maakt sinds kort ook deel uit van de boekencollectie van het Emile Verhaerenmuseum. Het is een uiterst zeldzaam boek, waarvan in België slechts twee exemplaren aanwezig zijn. Recent verscheen bij Casimiro een uitgave met de Spaanse reisverhalen van Verhaeren uit 1888 onder de titel *Impressions d’Espagne*, maar het blijft wachten op de integrale Franse vertaling van *España negra*.

Merkwaardig is dat Cortès ten behoeve van zijn Spaanse lezers alle documenten en teksten van Verhaeren, waarnaar hij in zijn essay refereert, zelf in het Spaans vertaalde en in bijlage achteraan in het boek opneemt. Hij doet dit met de brieven die Verhaeren tijdens zijn reis verstuurt, maar ook met een aantal gedichten, enkele stukjes poëtisch proza en enkele andere reisverslagen o.a. in Duitsland. Zo krijgen we vertalingen van 43 gedichten uit 7 verschillende dichtbundels, naast 17 prozateksten en zelfs een conferentie die Verhaeren in 1896 in het Volkshuis te Brussel hield over “La chanson”. Veel lof dus voor dit boek dat uitermate bijdraagt tot de internationale faam van Verhaeren als dichter en kunstcriticus.

Valerià Cortès, *Verhaeren en España (1888, 1901): Paisaje, festejo y muerte*, Barcelona, Biblioteca Nueva, 2016, 392 p. ISBN: 978-84-16938-02-5

Emile Verhaeren, *Impressions d’Espagne*, Madrid/Parijs, Casimiro, 2017, 61 p. ISBN: 978-84-16868-85-8

Poëziefilm: *De Wereld van Gisteren*

De Wereld van Gisteren, de film die Kevin D’Heedene in oktober 2016 uitbracht, is opgevat als een reis doorheen het poëtische universum van Emile Verhaeren. Het vertrekpunt van de film is een soort mijnering van een figuur die losweg kan geassocieerd worden met deze van Stefan Zweig, vandaar ook de titel van deze filmprint. *De Wereld van Gisteren* functioneert vooral met beeldassociaties die direct aansluiten bij de poëzie van Verhaeren. Vermelden we in het bijzonder de *Gekkenliederen* in een lichtjes surrealistische uitbeelding met uitzinnige beelden van een nachtelijke carnavalsviering. De indringende, expressieve wijze waarop acteur Luc Vandermaelen de gedichten declameert, verdient hier een bijzondere vermelding. *De Wereld van Gisteren* is een filmisch document van de eerste orde. Info: www.samopravo.com/projects/verhaeren.

Filmvoorstelling: zondag 26 november 2017 om 15u op de site van de Espace Verhaeren te **Roisin** (rue E. Verhaeren 13). Contact: 0476 / 59 82 66 of legrandrene@skynet.be. Inkom: 2 €. Inleiding en voordracht uit Stefan Zweig, *Souvenirs d’Emile Verhaeren*: Luc Vandermaelen.

Expo: Léon Spilliaert, illustrator van Verhaeren, Maeterlinck, Hellens ...

Oostende, de koningin der badsteden, is niet alleen gelinkt aan de figuur van James Ensor, ook Léon Spilliaert neemt er een heel belangrijke plaats in. Talloze werken uit zijn oeuvre zijn rechtstreeks gelinkt aan de zee, het strand en de dijk van Oostende. Zijn verstilde, verlaten strandzichten en bevreedende zelfportretten zijn sindsdien uitgegroeid tot ware iconen uit de kunst van de jaren 1900. Om zijn oeuvre in de belangstelling te houden en de link met Oostende in de verf te zetten, werd in 2016 het Spilliaert Huis geopend in een uithoek van de prachtige Koninklijke Gaanderijen. De tijdelijke tentoonstellingen volgen er mekaar op en het Spilliaert Huis heeft zich in korte tijd een hele reputatie verworven. De volgende tentoonstelling belooft opnieuw de moeite waard te worden en luistert naar de titel *De droom van anderen*: een tentoonstelling over Léon Spilliaert als illustrator van Emile Verhaeren, Maurice Maeterlinck, Franz

Hellens... De boeken van Verhaeren en Maeterlinck, die Spilliaert met de hand illustreerde, kunnen beschouwd worden als absolute topstukken. Blikvanger wordt o.m. een door Spilliaert geïllustreerde editie van *Les Tendresses premières* van Verhaeren uit 1904. Het boek was vele jaren onbekend tot het in 2015 opnieuw ontdekt werd. De tentoonstelling toont verschillende van deze geïllustreerde boeken, aquarellen, steendrukken en tekeningen in Oost-Indische inkt, het merendeel afkomstig uit private collecties. Voor de liefhebbers van Spilliaert is dit een unieke kans om een minder bekend aspect uit zijn oeuvre te ontdekken.

Expo: 19 nov. 2017 - 2 april 2018 in Het Spilliaert Huis, Koningin Astridlaan, 7 te Oostende.
Open zaterdag en zondag & elke dag tijdens de schoolvakanties van 11 tot 17 uur

De Verhaerenbuste van René Pajot

In mei ll. lanceerde het Verhaerenmuseum een oproep om fondsen bijeen te brengen om de aankoop van een originele Verhaeren-buste door de Franse kunstenaar René Pajot te kunnen financieren. Deze oproep werd gericht aan de leden van het Verhaeren Genootschap en aan de sympathisanten van het museum en kreeg ook in de pers ruime aandacht. Wij zijn zeer tevreden dat we u kunnen aankondigen dat we er in geslaagd zijn om de nodige fondsen bijeen te brengen. Het beeld werd ondertussen opgehaald in Parijs en zal vanaf maart 2018 in al zijn glorie te bewonderen zijn in het Verhaerenmuseum. De lijst met de schenkers ziet er als volgt uit: Patrick Bertels (San Jeronimo, Peru), Marnixring Antwerpen-Centrum, Marnixring Antwerpen-Lieven Gevaert, Steven Van der Heyden (Sint-Denijs-Westrem), Piet De Raeymaecker (Willebroek), Freddy Vandieren-donck (Knokke-Heist), Francine Ghysen (Brussel), Roger De Vos (Hamme), Philippe de Dorlodot (Brussel), René Bossaerts (Berchem), Nicole Verschoore (Gent), Patrick Collon (Laken), Jacqueline Liekens (Laken), Jules Lambrechts (Puurs), Eric Min (Leuven), Roland Denaeyer (Sint-Joost), Pierre Fontainas (Brussel), Etienne De Munck (Sint-Niklaas), Rik Hemmerijckx (Gent), Etienne Debaissieux (Chaumont-Gistoux), Paul-Louis De Gendt (Baasrode), Damien Wigny-Walckiers (Thorembais), Michel Vandekerckhove (Mol), Dirk Luyten-Vandercruyssen (Mechelen), André Vanden Bavière (Lokeren), Anne Adriaens-Pannier (Kraainem), Linda Jongbloet (Deinze), Tjen Mampaey (Bornem), Charles Muraille (Brussel), Michel Otten (Brussel), Anne Blandin (Brussel), Anne Vermeer-Everaert (Sint-Niklaas), Chantal De Smet (Gent), Paul De Scheemaecker-Almkvist (Schoten), Hendrik De Graef (Melsele), Guido Walschap (Berchem), Wouter Baccaert (Mechelen), Emmanuel Vandeputte (Brussel), Verbeeck-De Kinderen (Deurne), Frans Engels (Deurne), Jef Verhaeren (Mechelen), Mathieu Vincken (Brecht). Wij hielden er aan iedereen te danken die een grote of kleine bijdrage geschonken heeft.

Delphine Lecompte: Westernpoëzie

Delphine Lecompte is een van de meest aparte en authentieke stemmen uit de poëziewereld van de Lage Landen. Haar poëtische wereld is vol van woede en gekte, maar ook van bezinning en liefde. Er zitten verwijzingen in naar haar verleden en directe leefwereld, maar het is steevast de fantasie die de overhand neemt. Zij speelt met de taal en mag zich de uitvindster noemen van enkele onnavolgbare personages zoals daar zijn: de minigolfende neuroloog of de necrofiele tegelzetter. Zij heeft er totaal geen probleem mee om haar poëzie als "baldadig" te omschrijven, maar tegelijk is ze ook zeer minzaam, teder en vooral ook humoristisch. De zelfspot zal wel een van haar sterkste karaktertrekken zijn. Kortom een dichteres om te koesteren. Tot nog toe heeft zij zeven bundels gepubliceerd. In haar nieuwste bundel *Western* stelt ze zich de vraag "hoeveel cowboy schuilt er in elke mens?" Lankmoedige indianen, bedeesde cowboys, balorige bizons, bijziende sheriffs en polemische coyotes: iedereen is welkom op deze avond vol ongrijpbare verzen en rijmen!

Poëzieavond: dinsdag 21 november 2017 om 20u in het Verhaerenmuseum te Sint-Amands.
Contact: 052 / 33 08 05. Toegang: vrije bijdrage.

Redactie : Rik Hemmerijckx, Paul Servaes, Vic Nachtergaele, René Legrand.

Redactieadres: Emile Verhaerenmuseum, E. Verhaerenstraat 71 – B-2890 Sint-Amands - Tel: 052/33 08 05 –
email: verhaerenmuseum@skynet.be. Info: www.emileverhaeren.be